

دولت و جامعه در ایران

انقراض قاجار و استقرار پهلوی

دکتر محمدعلی همایون کاتوزیان

ترجمه‌ی حسن افشار

www.ketab.ir

State and Society in Iran
The Eclipse of the Qajars and the Emergence of
The Pahlavis
M. H. Katouzian

دولت و جامعه در ایران

انقراض قاجار و استقرار پهلوی

دکتر محمدعلی همایون کاتوزیان

ترجمه‌ی حسن افشار

بازبینی ترجمه: دکتر محمدعلی همایون کاتوزیان

حروف چینی، صفحه‌آرایی و نمونه‌خوانی: بخش تولید نشر مرکز

طرح جلد: ابراهیم حقیقی

چاپ اول ۱۳۷۹، شماره‌ی نشر ۴۹۷

چاپ سیزدهم ۱۴۰۲، ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۰۵-۵۴۰-۰۰

نشر مرکز: تهران، خیابان دکتر فاطمی، روبه‌روی هتل لاله، خیابان باباطاهر، شماره‌ی ۸

تلفن: ۳-۸۸۹۷۰۴۶۲ فاکس: ۸۸۹۶۵۱۶۹

www.nashremarkaz.com

Email: info@nashr-e-markaz.com

 [nashremarkaz](https://www.instagram.com/nashremarkaz)

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این ترجمه برای نشر مرکز محفوظ است.
تکثیر، انتشار و بازتولسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله فتوکپی، کتاب الکترونیکی (e-book)، کتاب صوتی (Audio book) و ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز قبلی و کتبی از ناشر ممنوع است.
این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

● سرشناسه کاتوزیان، محمدعلی همایون، ۱۳۲۱- ● عنوان و نام پدیدآور دولت و جامعه در ایران: انقراض قاجار و استقرار پهلوی / محمدعلی همایون کاتوزیان؛ ترجمه‌ی حسن افشار ● مشخصات ظاهری چهارم، ۳۷۰ ص. ● یادداشت ص. ع. به انگلیسی: M. H. Katouzian. State and Society in Iran: The Eclipse of the Qajars and the Emergence of The Pahlavis ● کتابنامه ● موضوع انقراض قاجار و استمرار پهلوی، ایران - تاریخ - انقلاب مشروطه، ۱۳۲۷-۱۳۲۴ ق، ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۳۴۴-۱۱۹۳ ق، ایران - سیاست و حکومت - قرن ۱۳، ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۰۴، ایران - سیاست و حکومت - قرن ۱۴ ● شناسه افزوده افشار، حسن، ۱۳۳۲-، مترجم ● رده‌بندی کنگره ۱۳۸۰ د ۹ ۱۵ ک / DSR ۱۴۰۷/ ● رده‌بندی دیویی ۹۵۵/۰۷۵ ● شماره‌ی کتابشناسی ملی ۸۰۰-۲۲۰۰۹ م

فهرست

نه	یادداشت مؤلف بر ترجمه فارسی
ده	سیاسگزاری
دوازده	پیشگفتار

۱. حکومت استبدادی: نظریه تطبیقی دولت، سیاست و جامعه در ایران

۲۶	چکیده	۱	پیوست
	موضوع بحث	۲	تحلیل مارتین هرتس از اوضاع سیاسی ایران
۲۶	یک یادداشت روش شناختی	۳	در سال ۱۹۶۴
۲۸	تزه‌های اولیه	۵	پی‌نوشت‌های فصل ۱
	یادداشت کوتاهی درباره ایران قرن بیستم	۲۳	

۲. آزادی و لجام‌گسیختگی در انقلاب مشروطه

۵۰	مقدمات طغیان	۳۳	مشروع در برابر مشروطه
۵۴	افزایش هرج و مرج	۳۷	آزادی و لجام‌گسیختگی
۵۹	گزارش کوتاهی از مبارزه برای مشروطه	۴۱	پی‌نوشت‌های فصل ۲
	تحلیلی از انقلاب	۴۴	

۳. مشروطیت و هرج و مرج

۷۹	تجزیه و تحلیل هرج و مرج	۶۵	جنگ و تجزیه
۸۶	شواهد از منابع وقت	۶۸	ظهور ناسیونالیسم
۹۲	قضیه شوستر	۷۲	دستاوردهای مثبت
۹۴	ارزیابی واقعه شوستر	۷۵	پی‌نوشت‌های فصل ۳

۴. مبارزه برای قرارداد ۱۹۱۹

۱۲۲	کابینه وثوق‌الدوله	۱۰۱	شاه در اروپا
۱۲۷	قرارداد ۱۹۱۹	۱۰۳	پی‌نوشت‌های فصل ۴
	مبارزه در ایران	۱۱۹	

۵. مبارزه با قرارداد ۱۹۱۹

۱۴۱	مبارزه داخلی	۱۳۲	مبارزه فرانسه
۱۴۴	مبارزه خارجی	۱۳۷	مبارزه امریکا

۱۶۵	پیاده شدن بلشویکها در انزلی	۱۴۸	مبارزات روسها
۱۷۰	پی‌نوشت‌های فصل ۵	۱۶۰	قیام خیابانی

۶. سقوط و ثوق الدوله

۱۹۱	سقوط خیابانی	۱۷۶	خطر تجزیه
۱۹۷	پی‌نوشت‌های فصل ۶	۱۷۶	هرمن نورمن و سقوط و ثوق الدوله
		۱۸۵	دولت مشیرالدوله

۷. سقوط مشیرالدوله

۲۱۳	استعفای مشیرالدوله	۲۰۱	نبرد در گیلان
۲۱۵	سپهدار و سیدضیا	۲۰۵	مسائل مالیه و انتخابات
۲۲۴	پی‌نوشت‌های فصل ۷	۲۰۸	ژنرال آبرونسایدو کودتا علیه استاروسلسکی

۸. زمینه کودتا

۲۴۴	پیشدرآمد کودتا	۲۲۹	سردرگمی
۲۵۳	پی‌نوشت‌های فصل ۸	۲۳۶	هول تخلیه تهران
		۲۳۹	نقش فیروز - افسانه و واقعیت

۹. کودتا

۲۷۶	قرار داد و کودتا، به اجمال	۲۵۷	۳ اسفند ۱۲۹۹/۲۱ فوریه ۱۹۲۱
۲۸۱	پی‌نوشت‌های فصل ۹	۲۶۴	واکنش دولت انگلیس در برابر کودتا
		۲۷۲	واکنش‌های ایرانیان در برابر کودتا

۱۰. رضاخان و پایان هرج و مرج

۳۰۸	شیخ خزعل و آخرین سنگر مقاومت	۲۸۵	رضاخان
۳۱۱	انقراض قاجاریه	۲۹۰	پایان هرج و مرج
۳۱۷	پی‌نوشت‌های فصل ۱۰	۲۹۷	ارتش جدید و مبارزه برای جمهوری
		۳۰۵	مبارزه برای ریاست جمهوری رضاخان

۱۱. رضاشاه و استبداد مدرن

۳۴۸	شبه مدرنیسم	۳۲۳	رضاشاه در ۱۹۲۶/۱۳۰۵
۳۵۶	رضاشاه در یک نگاه	۳۲۷	شکست مصالحه سیاسی
۳۵۹	پی‌نوشت‌های فصل ۱۱	۳۳۲	برآوردی عمومی از حکومت رضاشاه
۳۶۴	کتابشناسی	۳۳۳	حکومت استبدادی
		۳۴۳	ناسیونالیسم رسمی
۳۶۵			فهرست اعلام

یادداشت مؤلف بر ترجمه فارسی

آقای علیرضا رضائی، مدیرعامل محترم نشرمرکز، از من خواسته بودند که در همان هنگامی که دستنویس این کتاب را به ناشر انگلیسی می‌دهم یک نسخه از آن را نیز برای ایشان بفرستم تا - کم‌وبیش به طور همزمان - ترتیب ترجمه و نشر آن را در ایران بدهند. این کار انجام شد، و دو سه ماه پس از نشر روایت انگلیسی کتاب در انگلستان و آمریکا، دستنویس ترجمه فارسی آن برای بازیابی و پیشنهادهای ویرایشی به دست اینجانب رسید.

از متن ترجمه فارسی روشن بود که آقای حسن افشار، مترجم محترم کتاب، برای این کار خیلی زحمت کشیده‌اند. و به ویژه در تطبیق سنوآت ایرانی و فرنگی، و نیز یافتن همه مأخذهای فارسی - که خیلی‌شان به آسانی در دسترس نیستند - برای نقل مستقیم عبارات و سطور و بندهایی که بنده به انگلیسی نقل کرده‌ام وقت زیادی صرف کرده‌اند. و به هر حال در مجموع پیدا بود که ایشان با تعهد و علاقه کار این ترجمه را انجام داده‌اند.

با این وصف چنانکه انتظار می‌رفت در متن ترجمه جا برای پاره‌ای پیشنهادهای اصلاحی و ویرایشی باقی بود. چون در هر کتاب تخصصی گاهی عبارات پیچیده و نامأنوس و زمانی موضوع بحث مشکل و دور از ذهن است. در نتیجه، بنده در این زمینه پیشنهادهایی کردم و برای ایشان بازفرستادم تا برای اصلاح نهایی متن و رساندن کم‌وبیش دقیق‌تیت و منظور مؤلف به کار برند.

در حین چاپ متن انگلیسی هم طبعاً ویرایش‌ها و حک و اصلاحاتی شد، به نحوی که متن چاپ شده، در همه جای کتاب، عیناً و سطر به سطر برابر با ترجمه فارسی نخواهد بود. اما البته کوچک‌ترین تفاوتی در موضوعات و مطالب و مفاهیم این دو متن وجود ندارد.

توفیق بیشتر همکاران نشرمرکز و آقای افشار را در عرضه نهایی این کتاب به خوانندگان صمیمانه آرزو می‌کنم.

محمدعلی همایون کاتوزیان

دانشکده شرق‌شناسی / دانشگاه آکسفورد

اوت ۲۰۰۰